

Проведення семантико-текстуальної експертизи під час розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

Віталій Бондарчук,

канд. юрид. наук, Український НДІ спеціальної техніки та судових експертиз, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5145-8631>, e-mail: vitalbondarchuk@gmail.com

Інна Босак,

Український НДІ спеціальної техніки та судових експертиз, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8282-1977>, e-mail: inka1309@ukr.net

Висвітлено проблемні питання проведення семантико-текстуальної експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Ключові слова: спеціальні знання; семантико-текстуальна експертиза; неправомірна вигода; службова особа.

Carrying out semantic-textual examination during investigation of the acceptance of offer, promise or obtaining of undue advantage by an official

Vitaliy Bondarchuk, Inna Bosak

Problematic issues of semantic-textual examination during investigation of criminal offenses regarding the acceptance of offer, promise or obtaining of undue advantage by an official have been outlined.

Keywords: specific expertise, semantic-textual examination, undue advantage, official.

Корупційні правопорушення — одна з найважливіших проблем для держави, особливо під час війни. Широкомасштабне вторгнення російської федерації на територію України дало поштовх для розробки нових схем неправомірного збагачення, у тому числі службовими особами. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою згідно з чинним Кримінальним кодексом України

(далі — *КК України*) кваліфікується як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 КК України [1].

Як свідчить аналіз статистичної звітності, оприлюдненої на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора України, за останні п'ять років кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 КК України значно зменшилася, а саме:

Таблиця 1

Показники роботи	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді	2189	1744	1607	1566	988
Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру	659	492	485	456	242
Кримінальні правопорушення у провадженнях, досудове розслідування в яких зупинено відповідно до ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України	13	3	4	11	3
Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду	429	343	314	255	121
Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	631	737	704	799	414
Кримінальні правопорушення, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення)	1745	734	1289	1300	860

Проте, незважаючи на зменшення кількості кримінальних правопорушень щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, такі кримінальні правопорушення й досі характеризуються високим рівнем латентності та залишаються складними в процесуальному доказуванні.

Використання спеціальних знань, зокрема проведення семантико-текстуальної експертизи, відіграє важливу роль у процесі доказування в кримінальних провадженнях вищезазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Поняття спеціальних знань, їх види та форми в кримінальному судочинстві досліджувалися у наукових працях учених В. Бахіна, Р. Белкіна, А. Вінберга, В. Журавля, Н. Клименко, В. Колдіна, О. Колесниченка, В. Колмакова, В. Коновалової, М. Костицького, В. Лукашевича, В. Образцова, М. Порубова, І. Постіка, М. Салтевського, М. Селіванова, В. Шепітька та ін. Водночас питання проведення семантико-текстуальної експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 КК України, у сучасній літературі потребує детального вивчення.

Відомо, що кожне злочинне діяння, вчинене суб'єктами кримінального правопорушення, залишає сліди. Службові особи, вчиняючи і приховуючи свої злочинні корупційні дії, також залишають сліди своєї протизаконної діяльності. Саме виявлення слідів, їх фіксація, процесуальне оформлення, експертне дослідження та інтерпретація його результатів у висновках судового експерта формують основу доказової бази в кримінальному провадженні [2, с. 140].

На нашу думку, велике доказове значення в процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою поряд із залученням спеціалістів, допитом експертів в суді, надання ними консультацій, має судова експертиза, у цьому випадку — семантико-текстуальна експертиза як одна з основних форм використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

Будко Т. В. зазначає, що семантико-текстуальна експертиза вивчає смислове різноманіття мовленнєвих актів у контексті питань, які виникають і в кримінальних провадженнях, і в цивільних, і в адміністративних, і в господарських та інших справах, та зауважує, що на сучасному етапі розвитку семантико-текстуальна експертиза

передбачає знання складу злочину, його об'єктивної та суб'єктивної сторін, ознак, але не надається правова кваліфікація об'єктивного змісту інформації, що міститься в повідомленні [3; 4, с. 18]. Призначення та проведення цієї експертизи часто є необхідним, оскільки злочинці використовують різні лексеми (сполучення лексем), зрозуміти значення яких у певному контексті зможе лише експерт-лінгвіст.

Об'єкти семантико-текстуальної експертизи є різноманітними, проте найчастіше до Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБУ разом із постановою про призначення семантико-текстуальної експертизи на дослідження надаються скріншоти листувань, у тому числі із соціальних мереж, усні мовленнєві повідомлення з текстовим відтворенням їх тощо.

Аналіз Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі СБУ дає змогу визначити перелік типових питань, які можуть бути поставлені на розв'язання експерту при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 КК України [5]:

- Чи містяться у висловлюваннях Особи_1 заклики, підбурення, провокування особи на прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання неправомірної вигоди?
- Чи містяться у висловлюваннях Особи_1 прохання надати їй неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення нею в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, будь-яких дій з використанням владних повноважень чи службового становища?
- Чи містяться у висловлюваннях Особи_1 прохання надати неправомірну вигоду третій особі за вчинення чи невчинення нею в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, будь-яких дій з використанням владних повноважень чи службового становища?
- Чи є ознаки підтекстового (або подвійного) тлумачення слів та висловлювань в усному мовленні Особи_1?

Отже, варто зазначити, що під час розслідування кримінальних правопорушень щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою проведення семантико-текстуальної експертизи на стадії досудового розслідування є обов'язковим.

Зазначене вище експертне дослідження здійснюється з метою встановлення наявності в наданих на дослідження матеріалах закликів, підбурень, провокування особи на прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання неправомірної вигоди, прохання надати неправомірну вигоду, а також ознаки підтекстового (або подвійного) тлумачення слів та висловлювань.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2023).
2. Пілюков Ю., Шрамко О. Судова експертиза як форма використання спеціальних знань при розслідуванні корупційних злочинів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 4 (16). С. 139—143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2018_4_27 (дата звернення: 09.03.2023).

3. Будко Т. В. Судово-лінгвістична експертиза: об'єктивна необхідність та суб'єктивні фактори гальмування її розвитку. Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку : мат-ли круглого столу (Київ, 23.04.2015). Київ, 2015. URL: <http://surl.li/dsqky> (дата звернення: 09.03.2023).
4. Будко Т. В. Загальна методика судово-лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи. Київ, 2020. 18 с.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України: наказ Центрального управління СБУ від 29.05.2015 р. № 371. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-15#Text> (дата звернення: 09.03.2023).

Термін «глюорифікація» в юридичній терміносистемі: проблема дефініції

Юлія Браїлко,

канд-ка філол. наук, доцентка, Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5203-7479>, e-mail: santie@ukr.net

Наталія Кисла,

кандка філол. наук, Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-6647>, e-mail: kislaya_nataliya@ukr.net

Порушено значущу для судової лінгвістичної та психолого-лінгвістичної експертизи проблему відсутності усталеної дефініції новітнього юридичного терміна «глюорифікація», який позначає дію, що 03.03.2022 криміналізована чинним вітчизняним законодавством (КК України).

Ключові слова: Кримінальний кодекс України; глюорифікація, термін; термінологія; терміносистема.

The glorification term in the legal terminology: the definition issue

Iuliia Brailko, Nataliia Kysla

The paper raises the issue of the lack of an established definition for the recent legal term 'glorification' within forensic linguistic and psychological-linguistic examination. This term denotes an action criminalized by the current national legislation (CC of Ukraine) dated 03.03.2022.

Keywords: Criminal Code of Ukraine, glorification, term, terminology, terminology system.

2022 року в українській юридичній термінологічній системі з'явився новий термін — «глюорифікація». Його запровадження спричинене необхідністю протидіяти «ворожим інформаційним впливам засобами кримінально-правової політики» [1, с. 2] і вдосконаленням законодавства, зокрема КК України, який 03.03.2022 р. було доповнено ст. 4362, що з-поміж іншого передбачає кримінальну відповідальність:

1) за глюорифікацію «осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської